2026 PRACE JĘZYKOZNAWCZE XXVIII/3
ISSN 1509-5304 DOI 10.31648/pj.12941 223–237
eISSN 2450-0801

Marian Żmigrodzki
Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6783-0517
e-mail: marian.zmigrodzki@uken.krakow.pl

Analiza semantyczna skrótowców pochodzenia angielskiego w polskim języku medycznym na podstawie wybranych numerów czasopisma „Kurier Medyczny”

A semantic analysis of English-derived acronyms in Polish medical language based on selected issues of “Kurier Medyczny”

Abstrakt
Artykuł opisuje badanie skrótowców pochodzenia angielskiego w polskim języku medycznym. Pierwsza część artykułu dotyczy teoretycznego opisu akronimów jako zapożyczeń oraz języka medycznego jako języka specjalistycznego. Druga część poświęcona jest badaniu. Celem przeprowadzonego badania jest szczegółowa analiza semantyczna zapożyczonych skrótowców i przyporządkowanie ich do odpowiednich pól semantycznych, co pozwala zbadać znaczenia, jakie komunikują one w polskim języku medycznym, a także umożliwia ich dokładny podział na poszczególne dziedziny medyczne. W artykule przedstawiono zarówno surowe dane, jak i szczegółowe wyniki analizy zgromadzonego materiału badawczego. Badanie zostało przeprowadzone i wykonane ręcznie, z użyciem podstawowych narzędzi cyfrowych, na specjalnie opracowanym przez autora korpusie, który składa się z wydanych na przestrzeni roku numerów „Kuriera Medycznego” – czasopisma regularnie poruszającego tematy z różnych dziedzin medycyny. Przeprowadzona analiza została podzielona na dwie główne części: podział zebranych akronimów według poszczególnych dziedzin medycyny oraz szczegółową klasyfikację semantyczną polskich akronimów medycznych. Uzyskane wyniki wskazują na znaczący oraz wyraźnie zauważalny udział skrótowców pochodzenia angielskiego w polskim języku medycznym we wszystkich uwzględnionych w badaniu dziedzinach medycyny.

Słowa kluczowe: zapożyczenie, skrótowiec, anglicyzm, język specjalistyczny, język medyczny, korpus

Abstract
The paper outlines research on English-derived acronyms in the Polish medical language. Its first part is devoted to theoretical description of acronyms as borrowings and medical language as language for specific purposes. The second part is devoted to the conducted

research. The goal of the research was to thoroughly scrutinise the borrowed acronyms and to assign them to semantic fields in order to examine the meanings they convey in the Polish medical language. Both raw data and analysis of the research material are presented in the text. The study was conducted manually, with the assistance of basic electronic tools, on the corpus prepared by the author which consisted of an annual run of "Kurier Medyczny", a journal covering various medical topics. The analysis was divided into two parts: a classification of acronyms by medical fields and a detailed semantic categorization of the collected Polish acronyms. The results of the analysis point to a clearly visible and significant presence of English acronyms in the Polish medical language in all analysed medical fields.

Keywords: borrowing, acronym, anglicism, language for specific purposes, medical language, corpus

1. Wstęp

Globalna supremacja krajów anglojęzycznego obszaru językowego podniosła status języka angielskiego na świecie do roli głównego lub domyślnego języka komunikacji między obywatelami różnych krajów. Język angielski od dziesięcioleci dociera do zróżnicowanych odbiorców we wszystkich krajach na kuli ziemskiej, w najrozmaitszych grupach społecznych, wiekowych i zawodowych poprzez literaturę, film oraz nowoczesne dzieła popkultury masowej, głównie przez internet.

Wpływ angielszczyzny na inne języki jest przedmiotem zainteresowania wielu badaczy. Na gruncie języka polskiego powstały rozliczne prace dotyczące zapożyczeń angielskich w języku ogólnym, zob. np. *Słownik zapożyczeń angielskich w polszczyźnie* (SZA) oraz monografie Elżbiety Mańczak-Wohlfeld (1995, 2006), Agnieszki Otwinowskiej-Kasztelaniec (2000), Alicji Witalisz (2016) i zawartą tam obszerną bibliografię. Obecność anglicyzmów w polskich socjolektach nie była dotychczas częstym przedmiotem badań językoznawczych. Nieliczne prace poświęcono zapożyczeniom angielskim w języku polskiej subkultury hiphopowej (Moch 2001), w polskim języku mody i kosmetologii (Kaczmarek 2014; Surendra 2019), w socjolekcie polskich internautów (Zabawa 2017) oraz pracowników korporacji (Cierpich 2019).

Niniejszy artykuł stanowi przyczynek do badań anglicyzmów w polskich językach specjalistycznych i jest kontynuacją badań wpływu angielszczyzny na polski język medyczny (Żmigrodzki 2024), a jego celem jest analiza semantyczna skrótowców angielskich używanych we współczesnym polskim języku medycznym, na podstawie odautorskiego korpusu tekstów związanych z różnymi dziedzinami medycyny. Zgromadzony materiał badawczy poddano analizie ilościowo-jakościowej w celu wyłonienia tych dziedzin medycyny, w których skrótowce angielskie występują najczęściej. Celem drugiej części

analizy jest ustalenie, jakie typy znaczeń są najczęściej komunikowane przez skrótowce angielskie.

Pierwsza część artykułu stanowi skrótowy przegląd definicji, funkcji i cech języków specjalistycznych, do których zalicza się język medyczny, a także omówienie rodzajów skrótowców, także w odniesieniu do typu zapożyczeń. Część analityczna przedstawia źródła zgromadzonego materiału badawczego i sposób jego ekscerpcji, dane statystyczne oraz wyniki podwójnej analizy semantycznej.

2. Polski język medyczny jako przykład języka specjalistycznego

Języki specjalistyczne są od wielu lat przedmiotem zainteresowania nauki w Polsce i na świecie, zwłaszcza socjologii i socjolingwistyki. Język specjalistyczny jest zwykle definiowany jako język, którym porozumiewają się przedstawiciele określonej grupy zawodowej.

Aleksander Szulc (1984: 106–107) definiuje język specjalistyczny jako formę języka ogólnego, przystosowaną do tego, by móc dokładniej opisać konkretny typ wiedzy zawodowej lub technologii. Z kolei Aleksander Wilkoń (1987) definiuje zaproponowany przez siebie termin *profesjolekt* jako typ języka, który łączy nieoficjalny charakter ze słownictwem specjalnym opisującym np. sprzęt specjalistyczny używany w danym zawodzie. Stanisław Grabias (1997: 147) postrzega język danej grupy zawodowej jako rodzaj socjolektu, a więc język pewnej grupy społecznej, zawierający proporcjonalnie więcej słownictwa potrzebnego w danym zawodzie niż słownictwa ogólnego potrzebnego w życiu codziennym. Badacz wskazuje jednocześnie, że języki specjalistyczne nie są bytami niezależnymi, a ich fundamentem są istniejące już języki ogólne. Podobnego zdania co do autonomii języków specjalistycznych jest Sambor Grucza (2006: 34), który stwierdza, że języki te są w pełni autonomiczne tylko w odniesieniu do ich aspektu funkcjonalnego, natomiast połowicznie autonomiczne, jeśli chodzi o zasób słownictwa, będącego jednym z filarów tego, co stanowi język specjalistyczny. Z kolei Tomasz Piekot (2008: 33–36) przedstawia język osób pracujących w tym samym zawodzie jako *socjolekt tradycyjny*, czyli taki, który nie jest używany do dyskusji na tematy inne niż z nim bezpośrednio związane.

Powyższy przegląd definicji pozwala określić polski język medyczny mianem języka specjalistycznego, ponieważ jest on używany przez określoną grupę zawodową oraz spełnia kryterium korzystania ze słownictwa specja-

listycznego, rozumianego i używanego w znacznym stopniu wyłącznie przez personel medyczny w celu opisywania pojęć związanych z szeroko pojętą medycyną jako dziedziną nauki oraz praktykowanym zawodem. Jedną z cech leksykalnych polskiego języka medycznego są liczne zapożyczenia z innych języków obcych (zob. np. Górnicz 2003: 111; Żelazkowska-Sobczyk 2019: 49, 59; Karwacka 2020), głównie z łaciny, a w ostatnich kilku dekadach, jak wykaże część analityczna tego artykułu i na co wskazują przywołane tu prace, także z języka angielskiego. Jednocześnie, jak wskazują wyżej wymienieni badacze, jest on zbudowany na fundamentach polszczyzny ogólnej. Jego składnia, wymowa i słownictwo niespecjalistyczne nie brzmią obco dla przeciętnego użytkownika polszczyzny.

3. Skrótowce jako elementy zapożyczone

Termin *skrótowiec* do dziś nie doczekał się ujednoliconej i jednoznacznej definicji. Różnice w definiowaniu tego terminu dotyczą głównie budowy strukturalnej skrótowców, ich wymowy oraz możliwości uznania ich za skróty.

Zenon Klemensiewicz i in. (1955: 259) definiują skrótowce jako „nowotwory wyrazowe pochodne, które powstają z połączenia wymawianiowych lub pisaniowych cząstek dwu lub kilku wyrazów podstawowych, stanowiących zestawienie". Autorzy rozróżniają cztery typy skrótowców: literowe (np. *Ujot* – UJ – Uniwersytet Jagielloński), głoskowe (np. *Mon* – MON – Ministerstwo Obrony Narodowej), grupowe (np. *Pafawag* – Państwowa Fabryka Wagonów) i mieszane (np. *Paged* – Państwowa Agencja Drzewna). Halina Satkiewicz i in. (1971: 30) uprościła powyższą definicję, jednocześnie zachowując podział na powyższe cztery typy skrótowców. Skrótowce to „symbole będące zespoleniami skrótów pojedynczych wyrazów (ich pierwszych liter lub sylab), które wchodzą w skład nazwy wielowyrazowej" (Satkiewicz i in. 1971: 30). Skrótowce definiowane są także jako „wyrazy powstałe ze skrótów" (SPP PWN: 695) oraz „derywaty powstałe w wyniku skracania nazw kilkuwyrazowych" (Grzegorczykowa 1979: 61–62).

Przedmiotem badania w tym artykule są skrótowce angielskie, które w anglojęzycznej literaturze definiowane są podobnie, a mianowicie jako słowa stworzone z początkowych liter lub sylab innych słów (Davenport 1943: 149). Autorzy słownika Funk & Wagnalls (1950: 5) poszerzyli tę definicję o słowa stworzone z pierwszych i ostatnich sylab innych słów (Baum 1995: 103). Do anglojęzycznego dyskursu naukowego wprowadzone zostały również terminy pokrewne: *initialism* (skrótowiec literowy) i jego synonim

alphabetism (literowiec). Randolph Quirk i Sidney Greenbaum (1996: 449) definiują *literowiec/skrótowiec literowy* jako typ akronimu, w którym wszystkie litery są wymawiane osobno, w przeciwieństwie do skrótowców (*acronyms)*, które czytane są jak pojedyncze zwykłe słowa. Z kolei Laurie Bauer (1988: 39) oraz Geert Booij (2005: 20) proponują, by traktować *literowce* jako zupełnie osobną kategorię.

Na potrzeby niniejszego badania terminem *skrótowiec* objęto wszystkie twory tego typu niezależnie od sposobu ich tworzenia i wymawiania. Ze względu na pisemną formę materiału badawczego uproszczenie używanej terminologii nie powoduje zatracenia żadnych istotnych informacji. Ponadto przedmiotem analizy jest opis semantyczny zapożyczonych skrótowców, a nie ich wymowa, którą należałoby zbadać w badaniu empirycznym.

Skrótowce, podobnie jak wyrazy ortograficzne, mogą być zapożyczane z innych języków. Skrótowce przejęte wraz z formą i znaczeniem, np. *FBI, NATO, USB, VAT, TV, lol*, uznaje się za zapożyczenia właściwe, w tym wypadku są to anglicyzmy właściwe. Akronimy pochodzenia angielskiego w postaci kalk językowych są w polszczyźnie bardzo rzadkie, np. *ŚOZ* (Światowa Organizacja Zdrowia) – z ang. *WHO* (World Health Organization), *NIP* (Numer Identyfikacji Podatkowej) – z ang. *TIN* (Taxpayer Identification Number) (przykłady za Witalisz 2016: 96). Pomimo różnic w rozumieniu terminu *anglicyzm* wśród badaczy (Witalisz 2016: 19–20) jego potoczne i powszechne użycie jest zdefiniowane jako „zwrot lub konstrukcja składniowa, które są zapożyczone/przejęte z języka angielskiego lub wzorowane na nim" (WSJP PAN; SJP PWN). Termin *anglicyzm* może więc zostać zastosowany w stosunku do obu powyższych typów zapożyczeń, jak też do skrótowców pochodzenia angielskiego będących przedmiotem badania.

Jedynymi przykładami zapożyczonych z angielszczyzny akronimów właściwych związanych z językiem medycznym w pracy A. Witalisz (2016) są *HIV* i *AIDS*, zapewne dlatego, że praca ta dotyczy polszczyzny ogólnej. Jak wykażemy w części analitycznej, akronimy pochodzenia angielskiego są liczne i mogą stanowić jedną z cech charakterystycznych współczesnego polskiego języka medycznego.

4. Źródła materiału

Dane językowe obejmują 326 unikalnych skrótowców wyekscerpowanych z odautorskiego korpusu liczącego 226 340 wyrazów ortograficznych, który stanowi siedem kolejnych numerów „Kuriera Medycznego", polskiego

czasopisma specjalistycznego poświęconego tematyce medycznej, formom leczenia i terapii oraz organizacji instytucji medycznych w Polsce. Wszystkie analizowane wydania czasopisma ukazały się w roku 2021 i stanowią pełny roczny cykl wydawniczy, nie licząc szóstego numeru, który nie był dostępny na oficjalnej stronie czasopisma w momencie przeprowadzenia badania.

O wyborze „Kuriera Medycznego" jako źródła danych językowych zdecydował szeroki zakres tematyczny poruszany w poszczególnych artykułach. Czasopismo to nie skupia się na żadnej dziedzinie medycyny, lecz porusza różnorakie problemy w wielu różnych dziedzinach medycznych oraz kwestie związane z organizacją instytucji medycznych w Polsce. Tak szeroki wybór tematów powoduje, że grupa docelowa czytelników czasopisma jest bardzo zróżnicowana, obejmuje lekarzy specjalistów, personel medyczny, osoby zarządzające placówkami medycznymi. Odbiorcami mogą być także przedstawiciele dziedzin medycznych na różnych szczeblach zaawansowania, studenci studiów medycznych, a nawet osoby luźno zainteresowane tematem oraz pacjenci. Jednym z kryteriów doboru materiału do analizy był język służący szerokiemu gronu lekarzy, a nie wysoko zaawansowany dyskurs akademicki, typowy dla artykułów naukowych o tematyce medycznej. Wybór ten został dokonany z pełną świadomością tego, że rezultaty badania nie będą odnosiły się do wysoce specjalistycznego języka medycznego, ale jego uproszczonej wersji. Badanie skupia się na roczniku 2021, stanowiąc punkt wyjścia do przyszłego, bardziej rozbudowanego badania diachronicznego, które na dalszych etapach obejmie inne roczniki i przyjmie charakter komparatywny umożliwiający obserwację dynamiki wzrostu liczby zapożyczeń z języka angielskiego w języku medycznym.

Korpus analizowanych tekstów składa się ze 122 plików w formacie .pdf, każdy zawiera jeden artykuł o długości od 1 do 5 stron tekstu. Za pomocą narzędzi do pracy na plikach PDF, pliki z artykułami posłużyły do manualnej ekscerpcji angielskich skrótowców o tematyce medycznej oraz do pozyskania danych ilościowych oraz kontekstów ich użycia. Badanie zostało przeprowadzone z użyciem manualnej ekscerpcji tokenów z korpusu z powodu braku narzędzi do automatyzacji procesu wyszukiwania angielskich zapożyczeń w polskim tekście.

W badaniu pominięto teksty niezwiązane z tematyką medyczną; były to głównie bloki reklamowe, pojawiające się od czasu do czasu notatki bibliograficzne, opisy diagramów i wykresów oraz inne, niezwiązane z głównym tekstem artykułów fragmenty tekstu. Niektóre fragmenty samego tekstu, które w celu podkreślenia ich wydźwięku były pisane drugi raz, większą czcionką, w celu zwrócenia uwagi czytelnika, również zostały wyłączone z badania.

Zgromadzone dane językowe umieszczono w osobnych plikach tekstów i oznaczono w sposób odpowiadający numerom wydań czasopisma. Każdy przypadek wystąpienia skrótowca został zanotowany wraz z kontekstem, w którym został pierwotnie użyty. Wyekscerpowane skrótowce poddano analizie semantycznej według różnych kryteriów. Osobno oznaczono te fragmenty tekstu, w których znaczenie danego skrótowca było wyjaśnione po raz pierwszy w tekście.

5. Analiza semantyczna skrótowców angielskich używanych w polskim języku medycznym

Z korpusu liczącego 226 340 słów wyekscerpowano łącznie 2724 użycia skrótowców pochodzenia angielskiego, co oznacza, że stanowią one 1,2% wszystkich wyrazów ortograficznych w badanym korpusie, czyli na każde 83 słowa przypada jeden skrótowiec angielski. Wyodrębniono 326 typów, tj. unikalnych skrótowców. Oznacza to, że 1,2% wszystkich wyrazów w korpusie stanowiły skrótowce. W trakcie analizy jakościowej skrótowce zostały podzielone według dwóch różnych kryteriów: według dziedzin medycyny, których dotyczą (zob. część 5.1.), i według znaczeń, które przekazują (zob. część 5.2.).

5.1. Skrótowce angielskie z podziałem na dziedziny medycyny

Pierwszym z kryteriów wybranych do analizy semantycznej zgromadzonego materiału były dziedziny medycyny, z którymi powiązane były zapożyczone skrótowce. Na tej podstawie wydzielono 21 pól znaczeniowych; 18 z nich bezpośrednio odpowiada dziedzinom medycyny, takim jak kardiologia, onkologia czy hematologia, a trzy to tzw. grupy specjalne, obejmujące skrótowce niemedyczne, skrótowce wielodziedzinowe oraz skrótowce związane z chorobą COVID-19, która otrzymała osobną kategorię ze względu na bardzo dużą liczbę wystąpień, co było spowodowane tym, że badany materiał został opublikowany w trakcie szczytu pandemii tej choroby.

Poniżej omówione zostaną trzy najczęściej występujące skrótowce w każdej dziedzinie, ale tylko takie, które pojawiały się co najmniej 15 razy.

Dziedziną medycyny z największym udziałem procentowym unikalnych skrótowców (11,6%) jest kardiologia, dziedzina zajmująca się leczeniem chorób serca, zakwalifikowano do niej 38 skrótowców. Najczęściej pojawiające się

skrótowce z tej dziedziny to *ESC* (25) – *European Society of Cardiology* (Europejskie Towarzystwo Kardiologiczne), *AF* (20) – *atrial fibrillation* (migotanie przedsionków), oraz *TK-FFR* (17), który jest szczególnie ciekawy ze względu na połączenie członu polskiego TK – tomografia komputerowa z członem angielskim *FFR* – *fractional flow reserve* (cząstkowa rezerwa wieńcowa).

Następna dziedzina pod względem liczby skrótowców to onkologia (37). *PARP* (69) – *poly-ADP ribose polymerase* (poli-ADB-ryboza) to nazwa enzymu obecnego w ciele człowieka pomagającego regenerować się komórkom zniszczonym przez nowotwory. Drugi najczęstszy skrótowiec w tej kategorii to *BRCA* (56) – *breast cancer gene* (gen raka piersi). *NEN* (28) – *neuroendocrine neoplasm* (nowotwory neuroendokrynne) i *NET* (22) – *neuroendocrine tumours* (guzy neuroendokrynne) to dwa pozostałe skrótowce przekraczające 15 wystąpień w tej dziedzinie. *NET* został wspomniany przez zbliżoną liczbę powtórzeń do *NEN* mimo bycia czwartym pod względem liczebności w grupie.

Immunologia (31), czyli dziedzina zajmująca się chorobami układu odpornościowego, plasuje się na trzeciej pozycji pod względem liczby unikalnych skrótowców. *SM* (108) – *sclerosis multiplex* (stwardnienie rozsiane), *CMV* (75) – *cytomegalovirus* i *HIV* – *human immunodeficiency virus* (34) to trzy najczęstsze angielskie skrótowce z nią związane. Immunologia jest jednocześnie dziedziną mającą największy udział procentowy wszystkich powtórzeń skrótowców w korpusie – 12,6%.

Później następuje znaczący spadek w liczbie unikalnych skrótowców. Z 16 zapożyczonych skrótowców dwa stanowią większość skrótowców związanych z gastrologią, czyli dziedziną medycyny zajmująca się diagnozowaniem, leczeniem i profilaktyką chorób układu pokarmowego, poprzez większą liczbę powtórzeń. Są to *SIBO* (35) – *small intestinal bacterial overgrowth* (zespół rozrostu bakteryjnego jelita cienkiego) oraz *GERD* (33) – *gastroesophageal reflux disease* (choroba refluksowa przełyku). Bariatria, czyli dziedzina medycyny związana z leczeniem otyłości, to pierwsza z dziedzin, w której obserwujemy stosunkowo mało powtórzeń dla każdego z skrótowców. Jedynym częstszym skrótowcem z nią związanym jest *BMI* (15) – *body mass index* (indeks masy ciała). Jednakowym wynikiem pod względem liczby unikalnych skrótowców odznaczyła się kolejna dziedzina, jaką jest hepatologia, zajmująca się schorzeniami wątroby. Mimo równej liczby unikalnych skrótowców w przypadku hepatologii spotykamy się ze znacznie większą lizbą ogólnych powtórzeń (198), co stanowi aż 7,2% wszystkich skrótowców, w kontraście do 0,7% skrótowców powiązanych z bariatrią. Powodem tej wysokiej liczby powtórzeń jest przede wszystkim *HCV* (84) – *hepatitis C virus* (wirus WZW typu c) oraz *NAFLD* (44) – *non alcoholic fatty liver disease* (niealkoholowa stłuszczeniowa choroba wątroby).

Dwie następne bardzo zbliżone do siebie ilościowo, jak również w liczbie unikalnych skrótowców dziedziny to zajmująca się chorobami płuc pulmonologia (12) i psychiatria (9). Liczby skrótowców powiązanych z tymi dziedzinami stanowią kolejno 1,7% i 1,9% wszystkich skrótowców w korpusie. Dominujące tutaj skrótowce to *ILD* (18) – *interstitial lung disease* (śródmiąższowa choroba płuc), *BZD* (17) – *benzodiazepines* (benzodiazepiny) i *SSRI* (15) – *selective serotonin reuptake inhibitors* (selektywne inhibitory zwrotnego wychwytu serotoniny).

Pozostałe wyodrębnione w badaniu dziedziny reprezentowane są przez jedynie osiem lub mniej unikalnych skrótowców, które z jednym wyjątkiem stanowią mniej niż 1% ogólnej liczby skrótowców. Dziedzinami tymi są diabetologia, dermatologia, urologia, alergologia, endokrynologia, transplantologia, somnologia, nefrologia i dietetyka. Dokładne dane odnoszące się do tych dziedzin znajdują się w tabeli 1.

W badaniu wyodrębniono również trzy grupy specjalne, nieodpowiadające bezpośrednio dziedzinom medycznym. Najistotniejszą z nich pod względem liczby skrótowców jest grupa skrótowców wielodziedzinowych, zawierająca aż 97 unikalnych skrótowców, co stanowi 29,8% wszystkich 326 unikalnych skrótowców oraz 858 powtórzeń, co stanowi 31,5% wszystkich 2724 powtórzeń. Do grupy tej zaliczono wszystkie skrótowce niezwiązane wyłącznie z jedną konkretną dziedziną medycyny, a takie, które mogą być i są używane w obrębie wielu różnych dziedzin. Przykładów z tej grupy nie omawiamy szerzej, bo intencją artykułu jest skupienie się na akronimach związanych z konkretnymi dziedzinami medycznymi. Wyodrębniona została również grupa COVID-19, w której znalazły się tylko cztery unikalne skrótowce, jednakże liczące łącznie 450 powtórzeń. Skrótowce związane z COVID-19 były traktowane osobno ze względu na wysokie nasycenie korpusu tematem pandemii, której szczyt przypadł na okres powstawania analizowanych artykułów. Powodem tej decyzji jest to, że włączenie skrótowców związanych z COVID-19 do dziedziny pulmonologii mocno zniekształciłoby ogólne wyniki. Ostatnia grupa specjalna to grupa skrótowców niemedycznych, czyli takich, które nie są bezpośrednio tematycznie związane z medycyną, a jednak pojawiły się w korpusie. Są to np. OTC (2) – *over the counter* (nad ladą – wydawane bez recepty), lub IT (1) – *information technology* (technika informatyczna).

W tabeli 1 przedstawiono pełne dane liczbowe oraz procentowe dla każdej z omówionych powyżej dziedzin.

Tabela 1. Występowanie skrótowców angielskich w poszczególnych dziedzinach medycznych

Dziedzina medycyny	Liczba unikalnych skrótowców (typy)	Część procentowa unikalnych skrótowców (326)	Liczba skrótowców (tokeny)	Część procentowa wszystkich skrótowców (2724)
Wielodziedzinowe	97	29,8%	858	31,5%
Kardiologia	38	11,6%	120	4,4%
Onkologia	37	11,3%	271	9,9%
Immunologia	31	9,5%	344	12,6%
Gastrologia	16	4,9%	123	4,5%
Bariatria	15	4,6%	20	0,7%
Hepatologia	15	4,6%	198	7,2%
Hematologia	14	4,2%	95	3,4%
Pulmonologia	12	3,6%	48	1,7%
Psychiatria	9	2,7%	52	1,9%
Niemedyczne	8	2,4%	9	0,3%
Diabetologia	8	2,4%	29	1%
Dermatologia	5	1,5%	6	0,2%
Urologia	4	1,2%	22	0,8%
COVID-19	4	1,2%	450	16,5%
Alergologia	4	1,2%	4	0,1%
Endokrynologia	3	0,9%	12	0,4%
Transplantologia	2	0,6%	49	1,7%
Somnologia	2	0,6%	8	0,3%
Nefrologia	1	0,3%	5	0,1%
Dietetyka	1	0,3%	1	0,03%

Źródło: Opracowanie własne.

5.2. Skrótowce angielskie w polskim języku medycznym z podziałem na pola semantyczne

Ryszard Tokarski (2001: 362) definiuje pole semantyczne jako „uporządkowaną grupę wyrazów powiązanych przynależnością do wspólnej kategorii znaczeniowej", jednocześnie wskazując na całkowitą dowolność ich organizacji na płaszczyźnie formalnej. Barbara Batko-Tokarz (2019: 277–278) wskazuje na problem potencjalnego subiektywizmu w autorskich klasyfikacjach pól semantycznych. Autorka argumentuje, że w szerszych opracowaniach, odnoszących się np. do całego języka polskiego, występują słowa wieloznaczeniowe, których jedna osoba nie jest w stanie obiektywnie sklasyfikować. W celu zachowania jak największego obiektywizmu w klasyfikacji autorzy, tacy jak

np. Zofia Cygal-Krupa (1990), tworzyli swoje podziały na pola semantyczne na podstawie badań na użytkownikach języka polskiego.

Przygotowanie typologii semantycznej badanych skrótowców przez autora na potrzeby niniejszego badania nie stwarzało tego typu trudności ze względu na specyfikę materiału badawczego. Akronimy medyczne mają bardzo precyzyjnie określone znaczenia, co sprawia, że ryzyko zniekształcenia wyników badania na skutek subiektywnej interpretacji autora jest znikome. W przypadku nielicznych akronimów polisemicznych przyjęte zostaje ich znaczenie wynikające z kontekstu.

W wyniku wyodrębnienia pól znaczeniowych na podstawie powiązań semantycznych między badanymi jednostkami, wyodrębniono 12 pól semantycznych. Każdy skrótowiec został przyporządkowany wyłącznie do jednego pola. W tabeli 2 przedstawiono pełne dane liczbowe i procentowe dla każdego z omawianych poniżej pól znaczeniowych.

Tabela 2. Pola znaczeniowe skrótowców angielskich w polskim języku medycznym

Pole znaczeniowe	Liczba unikalnych skrótowców (typy)	Część procentowa unikalnych skrótowców (326)	Liczba powtórzeń skrótowców (tokeny)	Część procentowa wszystkich skrótowców (2724)
Substancje w ciele człowieka	80	24,5%	634	23,2%
Choroby	69	21,1%	659	21,1%
Sprzęt i wyposażenie	49	15%	171	6,3%
Organizacje	48	14,7%	175	6,4%
Leki	21	6,4%	137	5%
Badania	14	4,3%	39	1,4%
Eksperymenty	12	3,7%	21	0,8%
Niemedyczne	8	2,4%	13	0,5%
Wirusy	7	2,1%	328	12%
Metody leczenia	6	1,8%	77	2,8%
COVID-19	4	1,2%	450	16,5%
Inne	4	1,2%	14	0,5%

Najbardziej nasyconym polem semantycznym pod względem unikalnych skrótowców są określenia substancji w ciele człowieka. Do tej grupy zostały przyporządkowane wszystkie skrótowce odpowiadające nazwom substancji chemicznych, które w naturalny sposób są produkowane przez organizm i można je znaleźć wewnątrz ciała człowieka. Najczęstszym akronimem

w tej grupie okazał się *LDL* (90) – *low density lipoprotein* (lipoproteiny o małej gęstości). W języku polskim akronim ten jest zazwyczaj stosowany razem ze słowem *cholesterol* i oznacza tzw. zły typ cholesterolu, którego zbyt wysoka obecność może świadczyć o wielu różnych chorobach. Drugim najczęściej powtarzanym akronimem w tym polu jest *mRNA* (70) – *messenger ribonucleic acid* (informacyjny/matrycowy kwas rybonukleinowy). Ten skrótowiec określa specyficzny typ RNA i w ostatnich latach stał się popularny nawet poza tekstami specjalistycznymi z uwagi na swoją rolę w nowych technologiach szczepionek. Zaraz za nim jest *PARP* (69) *poly--ADP ribose polymerase* (poli-ADB-ryboza, czyli nazwa enzymu obecnego w ciele człowieka pomagającego regenerować się komórkom zniszczonym przez nowotwory. *BRCA1/2* (56) – *breast cancer gene ½* (gen raka piersi ½) jest czwarty w tej grupie pod względem liczby powtórzeń. Opisuje się w ten sposób geny, których mutacje odpowiadają za pojawianie się raka piersi.

Wiele, bo aż 69 unikalnych skrótowców określa nazwy chorób. Wśród najczęściej pojawiających się w korpusie były *SM* (108) – *sclerosis multiplex* (stwardnienie rozsiane), *NAFLD* (44) – *non alcoholic fatty liver disease* (niealkoholowa stłuszczeniowa choroba wątroby), *SMA* (41) – *spinal muscular atrophy* (rdzeniowy zanik mięśni), oraz *SIBO* (35) – *small intestinal bacterial overgrowth* (zespół rozrostu bakteryjnego jelita cienkiego).

Trzecią pod względem liczby unikalnych skrótowców grupą okazało się pole semantyczne nazw sprzętów i wyposażenia ze świata medycyny. Czołowe skrótowce tej grupy to *USG* (34) – *ultrasonography* (ultrasonografia), *BMI* (15) – *body mass index* (indeks masy ciała), *eGFR* (12) – *estimated glomerular filtration rate* (wskaźnik filtracji kłębuszkowej) i *RTG* (11) – *rentgen*.

Aż 48 unikalnych skrótowców odnosiło się do nazw organizacji i komitetów zajmujących się sprawami związanymi z medycyną. Najczęściej wspominane z nich to: *ESC* (25) – *European Society of Cardiology* (Europejskie Towarzystwo Kardiologiczne), *WHO* (20) – *World Health Organization* (Światowa Organizacja Zdrowia), *EMA* (19) – *European Medicines Agency* (Europejska Agencja Leków) czy też *ESMO* (15) *European Society for Medical Oncology* (Europejskie Towarzystwo Onkologii Klinicznej).

O ponad połowę mniej niż w poprzedniej grupie, bo tylko 21 unikalnych skrótowców znalazło się w grupie skrótowców nazywających substancje przyjmowane w celach leczniczych. Najczęściej wspominanymi lekami były: *NOAC* (35) – *non-vitamin K oral anticoagulants* (doustne leki przeciwzakrzepowe niebędące antagonistami witaminy K), *HCTZ* (17) – *hydrochlorothiazide* (hydrochlorotiazyd – lek na nadciśnienie), *BZD* (17) – *benzodiazepines* (benzodiazepiny) oraz *SSRI* (15) – *selective serotonin reuptake inhibitors* (selektywne inhibitory zwrotnego wychwytu serotoniny).

Ostatnie kategorie unikalnych skrótowców zawierające 10 lub więcej wystąpień to nazwy badań diagnostycznych przeprowadzanych w celu ustalenia, na co cierpi pacjent (14), jak np. *TK-FFR* (17) (por. 5.1.) oraz nazwy eksperymentów medycznych i badań naukowych (12), jak np. *HVYET(-COG)* (6) – *hypertension in the very elderly trial* (badanie nadciśnienia wśród zaawansowanych wiekiem pacjentów).

Do każdego z pozostałych pól semantycznych przyporządkowano mniej niż 10 unikalnych skrótowców. Te grupy znaczeniowe to: skrótowce niemedyczne, nazwy wirusów, nazwy metod leczenia, COVID-19 oraz inne. Najczęściej powtarzające się skrótowce wśród tych dziedzin to: *COVID-19* (294) – *coronavirus disease of 2019*, który jest jednocześnie najczęściej powtarzającym się pojedynczym akronimem w całym korpusie, *SARS-CoV-2* (143) – *severe acute respiratory syndrome coronavirus 2* (koronawirus zespołu ostrej niewydolności oddechowej typu 2), *HPV* (118) – *human papillomavirus* (wirus brodawczaka ludzkiego), *HCV* (84) – *hepatitis C virus* (wirus WZW typu c), *CMV* (75) – c*ytomegalovirus* (cytomegalowirus) oraz *Allo-HSCT* (47) – *allogeneic hematopoietic stem cell transplantation* (allogeniczne przeszczepienie hematopoetycznych komórek macierzystych).

6. Konkluzje

Najważniejszą konkluzją jest to, że obserwowany od dłuższego czasu wpływ języka angielskiego na współczesną polszczyznę nie ogranicza się wyłącznie do języka ogólnego, ale dotyczy również języka medycznego.

Powyższa analiza pokazuje, że język angielski oddziałuje także na polski język medyczny, w którym nasycenie anglicyzmami jest nawet większe niż w przypadku języka ogólnego, co wymaga jednak potwierdzenia w dalszych badaniach na większej próbce oraz w odniesieniu do innych niż skrótowce typów zapożyczeń. Mariusz Górnicz (2017: 237) sądzi np., że językami dominującymi „w medycynie były kiedyś greka i łacina, a obecnie język angielski". Może to wynikać m.in. z międzynarodowego statusu języka angielskiego, który jest głównym medium wymiany informacji w różnych dziedzinach nauk ścisłych.

Analiza semantyczna zebranego materiału pozwoliła wyłonić osiemnaście dziedzin medycyny, w których używane są skrótowce angielskie. Kardiologia (11,6%), onkologia (11,3%) i immunologia (9,5%) to dziedziny medycyny, w których występuje największa liczba skrótowców pochodzenia angielskiego. Najmniej licznie reprezentowane okazały się dietetyka (0,3%), nefrologia (0,3%), somnologia (0,6%) i transplantologia (0,6%). Analiza wykazała, że

wiele skrótowców (29,8%) można przypisać do kilku dziedzin medycyny oraz że przewyższają one liczebnie skrótowce należące do poszczególnych dziedzin.

Druga część analizy semantycznej zebranych skrótowców pozwoliła wyłonić dwanaście pól znaczeniowych, wśród których najliczniej reprezentowane są substancje w ciele człowieka (24,5%), choroby (21,1%), sprzęt i wyposażenie (15%) oraz organizacje (14,7%).

Wyniki przeprowadzonej analizy mogą być kolejnym dowodem na niesłabnący wpływ języka angielskiego na współczesną polszczyznę, w tym na polski język medyczny. Należy zwrócić uwagę, że skrótowce pochodzenia angielskiego są używane w każdej dziedzinie medycyny reprezentowanej w korpusie. Jak wskazują poszczególne konteksty użycia, skrótowce angielskie używane są z dużą swobodą, często bez tłumaczenia na język polski czy wyjaśnienia znaczeń, co może świadczyć o ich silnym zakorzenieniu w polskim języku medycznym. Skrótowce pochodzenia angielskiego stanowią zaledwie 1,2% wszystkich słów w badanym korpusie, jednak aby oszacować faktycznie stopień nasycenia polskiego języka medycznego anglicyzmami, należałoby rozbudować korpus tekstów medycznych, a także poszerzyć zakres badań pod kątem innych typów anglicyzmów właściwych oraz kalk językowych.

Skróty slowników

Funk & Wagnalls Company – *Funk & Wagnalls Standard Dictionary of the English Language*. (1950). Chicago.
SJP PWN – *Słownik języka polskiego PWN*, <https://sjp.pwn.pl/>, dostęp 02.06.2025.
SZA – Mańczak-Wohlfeld E. (red.) (2010): *Słownik zapożyczeń angielskich w polszczyźnie*. Warszawa.
SPP PWN – Doroszewski W., Kurkowska H. (red.) (1973): *Słownik poprawnej polszczyzny PWN*. Warszawa.
WSJP PAN – Żmigrodzki P. (red.) (2025): *Wielki słownik języka polskiego PAN*, <https://wsjp.pl/>, dostęp: 02.06.2025.

Literatura

Cygal-Krupa Z. (1990): *Podstawowe słownictwo tematyczne języka polskiego*. Kraków.
Batko-Tokarz B. (2019): *Tematyczny podział słownictwa współczesnego języka polskiego. Teoria, praktyka, leksykografia*. Kraków.
Bauer L. (1998): *Is there a class of neoclassical compounds, and if so is it productive?* „Linguistics" 36, s. 403–422.
Baum S.V. (1962): *The acronym, pure and impure*. „American Speech" 37, s. 48–50.
Booij G.E. (2005): *The Grammar of Words: An Introduction to Linguistic Morphology*. Oxford.
Buttler D., Kurkowska H., Satkiewicz H. (1971): *Kultura języka polskiego. Zagadnienia poprawności gramatycznej*. Warszawa.
Cierpich A. (2019): *Korpomowa. Zapożyczenia angielskie w polszczyźnie korporacyjnej*. Kraków.

Davenport B. (1943): *Initials into words*. „American Notes and Queries" 2, s. 149–167.
Górnicz M. (2003): *Terminologia tekstów specjalistycznych*. [W:] *Lingwistyczna identyfikacja tekstów specjalistycznych*. Red. B.Z. Kielar, S. Grucza. Warszawa, s. 106–117.
Grabias S. (1997): *Język w zachowaniach społecznych*. Lublin.
Grucza F. (2002): *Języki specjalistyczne – indykatory i/lub determinanty rozwoju cywilizacyjnego*. [W:] *Problemy technolingwistyki*. Red. J. Lewandowski. Warszawa, s. 9–26.
Grucza S. (2006): *Komunikacja specjalistyczna a idiokontekst specjalistyczny i konsytuacja specjalistyczna*. [W:] *Glottodydaktyka i jej konteksty interkulturowe*. Red. A. Wołodźko-Butkiewicz, W. Zmarzer. Warszawa, s. 209–223.
Grzegorczykowa R. (1979): *Zarys słowotwórstwa polskiego. Słowotwórstwo opisowe*. Warszawa.
Kaczmarek A. (2014): *Świat Fashion, czyli o anglicyzmach modowych w polskiej współczesnej prasie kobiecej*. „Studia Językoznawcze" 5, s. 82–94.
Karwacka W. (2020): *Wybrane cechy języka medycznego – terminologia, normalizacja, gatunki tekstów medycznych i relacje międzygatunkowe*. [W:] *Języki specjalistyczne w komunikacji interkulturowej*. Red. A. Buras-Marciniak, S. Goźdź-Roszkowski. Łódź, s. 105–118.
Klemensiewicz Z., Lehr-Spławiński T., Urbańczyk S. (1955): *Gramatyka historyczna języka polskiego*. Warszawa.
Mańczak-Wohlfeld E. (1995): *Tendencje rozwojowe współczesnych zapożyczeń angielskich w języku polskim*. Kraków.
Mańczak-Wohlfeld E. (2006): *Angielsko-polskie kontakty językowe*. Kraków.
Moch W. (2001): *Zapożyczenia angielskie w języku polskiej subkultury hiphopowej*. [W:] *Język polski w rozwoju*. Red. Ł.M. Szewczyk, M. Czachorowska. Bydgoszcz, s. 155–175.
Otwinowska-Kasztelaniec A. (2000): *A Study of the Lexico-semantic and Grammatical Influence of English on the Polish of the Younger Generation of Poles*. Warszawa.
Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. (1985): *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London–New York.
Surendra A. (2019): *Moda językowa na zapożyczenia angielskie w prasie kobiecej*. Poznań.
Szulc A. (1984): *Podręczny słownik językoznawstwa stosowanego*. Warszawa.
Tokarski R. (2001): *Słownictwo jako interpretacja świata*. [W:] *Współczesny język polski*. Red. J. Bartmiński. Lublin:
Wilkoń A. (1987): *Typologia odmian językowych współczesnej polszczyzny*. Katowice.
Witalisz A. (2016): *Przewodnik po anglicyzmach w języku polskim*. Kraków.
Zabawa M. (2017): *English Semantic Loans, Loan Translations, and Loan Renditions in Informal Polish of Computer Users*. Katowice.
Żmigrodzki M. (2024): *The techniques of introducing English acronyms in the Polish medical texts: a corpus-based study*. „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica" 19, s. 275–290.